

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-16>

УДК 336.2

КРАУДФАНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ФІНАНСУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

CROWDFUNDING AS A MODERN METHOD OF FINANCING: PROBLEMS AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Теслюк Софія Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2364-0257>

Матвійчук Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7168-4073>

Демчук Наталія Василівна

здобувач вищої освіти
факультету економіки та управління
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8844-2123>

Tesliuk Sofia, Matviichuk Nataliia, Demchuk Natalia
Lesya Ukrainka Volyn National University

У даному дослідженні розкривається сутність поняття краудфандингу як сучасного способу фінансування креативних ідей, стартапів, інновацій, новітніх технологій, соціально-значущих проєктів в умовах розвитку комп'ютеризації та інформатизації. Визначено взаємозв'язок та різницю між краудфандингом та краудсорсингом. Виділено суб'єктів даного інструменту фінансування, а також визначено сутність онлайн-платформ, за допомогою яких здійснюється залучення грошових коштів на фінансування представлених на них проєктів. Узагальнено переваги для індивідуальних інвесторів стосовно вкладення коштів саме шляхом краудфандингу. Розглянуто та проаналізовано діяльність міжнародних та вітчизняних краудфандингових платформ. Окреслено чинники, які перешкоджають розвитку сучасного способу фінансування в Україні, а також надано рекомендації щодо його подальшого функціонування у нашій країні.

Ключові слова: краудфандинг, краудфандингові платформи, інноваційні проєкти, стартапи, інвестори, спонсори.

The relevance of the chosen topic is that in the development of the digital economy it is advisable to find financing tools on the Internet. Today in the conditions of development of innovative activity, technologies, creation of startups, emergence of creative ideas and development of socially significant projects the question of search of new tools of attraction financial resources is actual. As a result, crowdfunding is now becoming more widespread, so there is a need to explore this concept. Purpose of the article is to define the essence of crowdfunding as a modern financing tool and to analyze the activities of crowdfunding platforms. This article reveals the essence of the concept of crowdfunding as a modern way of financing creative ideas, startups, innovations, new technologies, socially significant projects in the development of computerization and informatization. The relationship and difference between crowdfunding and crowdsourcing was identified. The subjects of this financing instrument was identified, the essence of online platforms, which are used to raise funds to finance the projects submitted to them, was identified too. The benefits for individual investors in terms of investing through crowdfunding were summarized. The activity of international and domestic crowdfunding platforms was considered and analyzed. The analysis of the number of published and funded projects of the largest and most popular Ukrainian crowdfunding records is carried out. Crowdfunding platforms can be used not only to attract external financing, but also to test business ideas for viability and demand

in the market, to enter foreign markets, as well as an informational reason to attract the attention of media, sponsors or investors to the project (organization). It is noted about the peculiarities of the activities of crowdfunding platforms after Russia's military aggression against Ukraine, in particular, their role in overcoming the consequences of hostilities. Specific factors that do not allow the development of crowdfunding in Ukraine are highlighted, one of which is the lack of a legislative framework for regulating crowdfunding. Recommendations for its further functioning in our country were highlighted.

Keywords: crowdfunding, crowdfunding platforms, innovative projects, startups, investors, sponsors.

Постановка проблеми. На сьогодні, в умовах розвитку інноваційної діяльності, технологій, створенні стартапів, появи креативних ідей та розробленні соціально-значущих проєктів, актуальним є питання пошуку нових інструментів залучення фінансових ресурсів. Також, у зв'язку з поширенням процесів інформатизації та комп'ютеризації, доцільним є пошук інструментів фінансування в мережі Інтернет. Дослідженню краудфандингу як сучасного методу фінансування бізнесу в Україні не приділено достатньо уваги і використання його на практиці також незначне.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукове осмислення краудфандингу як сучасного фінансового інструменту та його використання в Україні відображено в дослідженнях таких вчених, як Дж. Хау, Ю. Петрушенко, О. Васильєва, Л. Єлісєєва, Н. Гончарук, О. Марченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на деякі дослідження вітчизняних вчених, в Україні процес впровадження краудфандингу знаходиться на етапі становлення. Важливо віднайти та усунути чинники, які стримують розвиток такого виду фінансування проєктів в нашій державі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у характеристиці сутності краудфандингу як сучасного інструменту фінансування, аналізі діяльності міжнародних та вітчизняних краудфандингових платформ та виокремлення чинники, які стримують розвитку краудфандингу в Україні:

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «краудфандинг» має іншомовне походження і складається з двох слів «crowd» і «funding», що в перекладі з англійської означає «фінансування громадою». Тобто це група людей, які співпрацюють та на добровільній основі об'єднують свої кошти разом через спеціальні платформи у мережі Інтернет, аби фінансово підтримати працю та зусилля інших людей, а саме реалізацію проєктів, стартапів, впровадження інновацій тощо.

Першу спробу теоретичного визначення даного терміну здійснив Дж. Хау. На його

думку, краудфандинг тісно взаємопов'язаний з краудсорсингом (тобто створення спільного інтелектуального продукту шляхом об'єднання знань багатьох зацікавлених людей, як правило, у мережі Інтернет), а точніше є одним із його напрямів. Дані поняття поєднує одна спільна риса, а саме: добровільна участь багатьох людей. Проте на відміну від краудсорсингу, краудфандинг не полягає в об'єднанні знань та ідей групи осіб, а передбачає залучення саме грошових коштів від них [1, с. 233].

Суб'єктами краудфандингу є донори, які здійснюють пожертви для реалізації певних проєктів чи стартапів та реципієнти, тобто об'єкти, які потребують фінансування. Сам процес відбувається на спеціальних Інтернет-платформах, що допомагають створювати максимально повний опис проєкту або потреби у залученні фінансових ресурсів.

Для індивідуальних інвесторів є кілька позитивних сторін, які відображають переваги інвестування коштів саме шляхом краудфандингу: відносно інших традиційних варіантів фінансування він є більш прозорий і доступний для використання; дає змогу інвестувати невеликі суми у будь-який проєкт, відповідно забезпечує низький рівень ризиковості; надає доступ до інноваційного продукту ще до його появи на ринку; передбачає участь у співпраці груп осіб, що дає можливість відчувати себе частиною проєкту, а також обмінюватися ідеями, поглядами, досвідом; підтримка проєктів, стартапів, креативних ідей [2, с. 147].

Як зазначалося раніше, основна роль у процесі краудфандингу відведена спеціалізованим інтернет-платформам. Краудфандингова платформа – це спеціально розроблена платформа у мережі Інтернет, яка дає можливість збирати, обробляти, зберігати та передавати значні обсяги даних, грошових коштів, які надходять від інвесторів. Дані платформи відіграють роль посередника в укладанні договорів між інвесторами та розробниками проєктів. Діяльність таких платформ, відповідно до законодавства в кожній країні, має свої особливості та може здійснюватися по-різному. Деякі платформи здійснюють аналіз проєктів

перед подачею їх на конкурс та усувають сумнівні проекти, інші – лише зв'язують компанії та інвесторів. Також є варіанти, коли платформи, навпаки, виступають єдиними власниками частки інвесторів в профінансованому підприємстві, також є такі, які висувають певні вимоги до своїх учасників, наприклад, громадянство або юридичний статус [3, с. 25].

На сьогодні найбільшими міжнародними краудфандинговими платформами є Kickstarter, IndieGoGo, Boomerang, RocketHub, ArtistShare та інші.

Платформа KickStarter була заснована в 2009 році. Дана платформа продовжує активно функціонувати і станом на квітень 2022 року було успішно профінансовано вже 218 561 проектів з різних куточків світу, розміщених на цій платформі. Також варто відзначити, що на KickStarter фінансують проекти різних категорій, таких як технології, мода, дизайн, фотографії, фільми, музика, ігри, харчування, ремесло тощо. За весь період функціонування даної платформи загальна сума вкладених коштів у проекти становить близько 6,54 млрд доларів. Українські проекти також беруть участь у конкурсі на фінансування на цій платформі, наприклад, технологічні інновації Gooli та проект щодо підтримки перспективних художників United People First [6]. Щодоби на цій платформі отримують фінансування біля 40 проектів.

Indiegogo – міжнародна платформа, яка була заснована у 2008 році та здійснює підтримку інновацій у різних сферах: освіта, здоров'я та фітнес, харчування, подорожі, подкасти та блоги, веб-серіали та телешоу, енергетика та зелені технології, а також громадські та неприбуткові проекти. З початку існування дана платформа допомогла втілити у життя понад 800 000 інноваційних ідей, залучила понад 9 мільйонів спонсорів, які представляють 235 країн та територій. Варто відзначити, що платформа Indiegogo пропонує безоплатне розміщення соціально-значущих проектів, які спрямовані на вирішення проблем суспільства. Для прикладу, на дану платформу проходили краудфандингові кампанії студентів з України, які шукали фінансування на навчання за кордоном [7].

Культуру краудфандингу в Україні почала формувати громадська організація «Garage Gang» (Гараж Генг), яка перша заснувала всеукраїнську цифрову платформу з колективного фінансування «Спільнокошт» ще у 2012 році. З 2016 року почали активно створюватись локальні та тематичні краудфан-

дингові платформи, такі як «Моє Місто» та платформа освітніх проектів «GO Fund». Вітчизняні краудплатформи орієнтовані в основному на місцевий ринок. Вони популяризуються і застосовуються у різних громадських сферах: від суто комерційних структур до культурних, творчих, соціальних та інноваційних, які націлені на розвиток суспільства. Найбільш поширені краудфандингові платформи в Україні подані у таблиці 1.

Краудфандингові платформи є гарантами доброчесності новостворених проектів та організацій, але на сьогодні їх функціонує ще досить невелика кількість. Платформи краудфандингу можна використовувати не тільки для залучення зовнішнього фінансування, а й для перевірки бізнес-ідеї на життєздатність та затребуваність на ринку, для виходу на іноземні ринки, також як інформаційний привід для привернення уваги медіа, спонсорів, інвесторів чи бізнес-янголів до проекту (організації). Краудфандинг, навіть інституційний, слід використовувати як додаткове джерело доходу організації чи зовнішній капітал для старту проекту.

Від початку повномасштабної війни в Україні використання краудфандингових платформ набуває все більшої актуальності, оскільки на них відбувається збір коштів на фінансування таких проектів: на Спільнокошти – «FluRAgium – прихисток для біженців», «Etis.help доставка гуманітарної допомоги», «Школа естетичного виховання дітей вимушених переселенців». На платформі «dobro.ua» створено Скарбничку «dobro.ua – Україна понад усе!». Цей проект створений з метою збору благодійних внесків користувачів, які бажають підтримати проекти, спрямовані подолання наслідків військових дій в Україні, в тому числі на допомогу військовим та мирним громадянам, які постраждали. На платформі «Моє місто» вирішили усі зібрані кошти направити на оборону міста Одеса. Загальна сума становила 89 278 гривень. Кошти були спрямовані на закупівлю ліків, продуктів харчування для ЗСУ, лікарень та пологових будинків.

Проаналізувавши вищенаведену інформацію, можна виділити наступні чинники, які не дають можливості розвитку краудфандингу в Україні:

- відсутність законодавчої бази для врегулювання проведення краудфандингу;
- загальні обсяги коштів, які залучені українськими краудфандинговими платформами є незначними порівняно з міжнародними;

Таблиця 1

Українські краудфандингові платформи

Назва	Опис
Спільнокошт	Однією з найбільш успішних краудфандингових платформ в Україні є «Спільнокошт», яка була створена у 2012 році онлайн-майданчиком biggggidea.com. Він був створений у 2009 р. з метою обміну ідеями між ініціативними людьми, власне тому й називається «Big Idea». На платформі розміщують проекти у сфері охорони здоров'я, освіти, літератури, спорту, музики, науки, професійних подорожей та журналістики. За допомогою даної платформи люди в основному фінансують проведення фестивалів, громадське телебачення, радіо, документальні та медичні проекти, міські інновації.
Na-Starte	Дана краудплатформа створена одеською ІТ-компанією. Почала працювати з 1 лютого 2014 року. Її головною метою є розвиток культурних ідей та інновацій в Україні. На сьогодні налічується понад сотні проектів, які були запуснені на цій платформі, 15% із яких знайшли необхідні кошти, зібравши до 100 тисяч гривень. Незважаючи на те, що це одеська платформа, на ній запускають також проекти з Запоріжжя, Києва, Черкас, Дніпра тощо. За допомогою платформи Na-Starte було зібрано 3,7 мільйона гривень (124% від заявленої суми збору) на зйомки фільму Георгія Делієва «Одеський знайда».
GoFundEd	Створений громадською організацією Центр інноваційної освіти «Про. Світ». Платформа створена для реалізації освітніх ідей. Авторами проектів здебільшого виступають вчителі, учні та громадські активісти. GoFundEd з 2016 року надає шкільним командам менторську підтримку та супровід у впровадженні проектів у школах, навчає співпраці, комунікації та прозорому фандрейзингу. За чотири роки функціонування платформи було опубліковано 139 проектів, з них успішно профінансовано 103, та залучено близько 3,5 млн. грн. на їх фінансування.
RazomGo	Це відносно нова платформа, яка була створена у 2018 році. За допомогою неї можна залучити фінансування проектів у різних сферах: освіта, спорт та здоров'я, мистецтво, ігри, дизайн тощо. Також дана платформа пропонує пройти спеціальне навчання, яке містить чек-листи і покрокові інструкції стосовно запуску проекту та підтримку від куратора, який підкаже та допоможе виконати все якісно.
dobro.ua	У 2011 році було створено Міжнародний Благодійний Фонд «Українська Біржа Благодійності», засновником та ініціатором створення якої став Фонд Віктора Пінчука. 12 серпня 2020 року фонд здійснив повне оновлення найбільшої благодійної он-лайн-платформи України, яка стала називатися dobro.ua. На платформі протягом тривалих років роботи було зібрано близько 449 млн. грн. та підтримано майже 6 000 проектів. На сайті можна відслідковувати хід збору коштів на соціальні проекти у різних сферах життя: від медицини, освіти, культури, екології до підтримки ініціатив місцевих громад.
Моє місто	Це локальна краудфандингова платформа, яка була створена в Одесі у серпні 2015 року, для покращення рівня життя громадян та реалізації місцевих соціальних проектів у таких містах, як Харків, Одеса, Дніпро. За час свого функціонування на платформі було зібрано понад 3,5 млн. грн. та успішно профінансовано 101 проєкт.
StartEra	StartEra – інноваційна краудфандингова платформа для розміщення й просування творчих, соціальних і технологічних проектів, а також громадських ініціатив за фінансової підтримки тих, хто вболіває за розвиток і реалізацію інноваційних проектів. Засновники: Національний університет «Львівська політехніка, Lviv Startup School, медіа-хаб «Твоє Місто». Платформа фокусується на соціально значимих проєктах та позиціонує себе як таку, що допомагає створити власний продукт без використання кредитів.
Komubook	Komubook – перша українська платформа краудпублішингу, яка працює за принципом винагороди за внесок. Платформа обирає книгу, яка варта видання, та оцінює її вартість. Якщо проєкт схвалюють, він публікується на сайті й оголошується збір коштів, який може тривати від 30 до 60 днів. Коли накопичено потрібну суму, книжку видають і розсилають усім бекерам. У разі, якщо необхідну суму зібрати не вдалося, то платформа Komubook має право або дофінансувати видання власним коштом і таки видати книжку, або ж зобов'язати повернути гроші всім бекерам. Бекер – це особа чи організація, яка фінансово підтримує проєкт (команду) під час краудфандингової кампанії.

Джерело: складено на основі [5; 8; 9; 10; 11; 12]

- фінансуються більше проєкти у таких галузях, як освіта, охорона здоров'я, культура тощо;
- обмежений платоспроможний попит на фінансування проєктів у зв'язку з низьким рівнем доходів населення;
- недовіра до даного способу фінансування серед населення;
- низький рівень знань про здійснення інвестиційної діяльності на базі краудфандингових платформ.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що краудфандинг є одним із сучасних способів залучення фінансових ресурсів для реалізації різноманітних проєктів, стартапів тощо. Екосис-

тема краудфандингу в Україні є поки що слабозрозуміною та існують конкретні проблеми, які перешкоджають його розвитку. Зважаючи на це, можна виділити наступні рекомендації щодо функціонування краудфандингу в Україні: формування законодавства і відповідної нормативно-правової бази у сфері краудфандингу; покращити способи комунікації між інвесторами та розробниками проєктів; підвищення рівня довіри шляхом забезпечення прозорості збору коштів та зручності їх переказу; створення консультативних служб, які інформуватимуть про порядок здійснення фінансування, допомагати-муть в оформленні проєктів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хау Дж. Краудсорсинг. Коллективный разум как инструмент развития бизнеса / Пер. с англ. Москва : Альпина Паблшер, 2012. 288 с.
2. Ковальчук К.Ф. Мережеві методи фінансування діяльності інноваційних підприємств. *Економічний вісник*. 2017. С. 142–153.
3. Щетинина Е.А. Акціонерний краудфандинг як альтернативна модель фінансування бізнесу на ранньому етапі розвитку і стартапів: міжнародні підходи. *Економічний вектор*. 2016. С. 22–27.
4. Єлисеєва Л.В. Краудфандинг в Україні: проблеми та перспективи в контексті зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23(1). С. 8–11.
5. Краудфандинг: сутність, стан та особливості діяльності в Україні. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/craundfunding-v-ukraini-t/>
6. Офіційний веб-сайт Kickstarter. URL: <https://www.kickstarter.com/help/stats>
7. Офіційний веб-сайт IndieGoGo. URL: <https://www.indiegogo.com/>
8. Офіційний веб-сайт Велика ідея. URL: <https://biggggidea.com/>
9. Офіційний веб-сайт RazomGo. URL: <https://razomgo.com/>
10. Офіційний веб-сайт GoFundEd. URL: <https://gof.org.ua/>
11. Офіційний веб-сайт dobro.ua. URL: <https://dobro.ua/>
12. Офіційний веб-сайт «Моє місто». URL: <https://mycity.one/>

REFERENCES:

1. Hau Dzh. (2012) Kraudsorsing. Kollektivnyiy razum kak instrument razvitiya biznesa [Crowdsourcing. Collective intelligence as a tool for business development] / Per. s angl. Moscow: Alpina Publisher, 288 p. (in Russian)
2. Kovalchuk K.F. (2017) Merezhevi metody finansuvannia diialnosti innovatsiinykh pidpriemstv [Network methods of financing the activities of innovative enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk*, 142–153. (in Ukrainian)
3. Shchetynyna E.A. (2016) Aktsionernyi kraudfandyng yak alternatyvna model finansuvannia biznesu na ranomu etapi rozvytku i startapiv: mizhnarodni pidkhody [Equity crowdfunding as an alternative model of early business development and startups: international approaches]. *Ekonomichnyi vector*, 22–27. (in Ukrainian)
4. Yelysieieva L.V. (2017) Kraudfandyng v Ukraini: problemy ta perspektyvy v konteksti zarubizhnoho dosvidu [Crowdfunding in Ukraine: problems and prospects in the context of foreign experience]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, 23(1), 8–11. (in Ukrainian)
5. Kraudfandyng: sutnist, stan ta osoblyvosti diialnosti v Ukraini [Crowdfunding: essence, state and features of activity in Ukraine]. Available at: <https://www.businesslaw.org.ua/craundfunding-v-ukraini-t/>
6. Kickstarter. Available at: <https://www.kickstarter.com/help/stats>
7. IndieGoGo. Available at: <https://www.indiegogo.com/>
8. Velyka ideia [Big idea]. Available at: <https://biggggidea.com/>
9. RazomGo. Available at: <https://razomgo.com/>
10. GoFundEd. Available at: <https://gof.org.ua/>
11. dobro.ua. Available at: <https://dobro.ua/>
12. Moya misto. [My city]. Available at: <https://mycity.one/>